

การพัฒนาแบบการจัดการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

THE MODEL DEVELOPMENT OF SOCIAL CAPITAL MANAGEMENT IN COMMUNITY SUSTAINABLE DEVELOPMENT

พระปลัดประพจน์ อยู่สำราญ¹ และรัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม²

Phrapalad Prapoj Yusamran¹ and Ratchadaporn Ketanon Neawheangtham²

^{1,2}คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

^{1,2}Faculty of Education, Silpakorn University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะของงานวิจัยด้านการจัดการทุนทางสังคม ปัจจัยเงื่อนไขในการจัดการทุนทางสังคม และเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมีจำนวนงานวิจัยที่เป็นวิทยานิพนธ์ ปริญญาโท และรายงานการวิจัย ที่นำมาสังเคราะห์ด้วยวิธีวิทยาการวิจัยแบบ “การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมาน” จำนวน 20 เรื่อง พบว่า คุณลักษณะงานวิจัยที่ศึกษา ส่วนใหญ่เป็นวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับทุนทางสังคมในด้านทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนธรรมชาติ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นผู้นำชุมชน พื้นที่ที่ศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในภาคกลาง ใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้า และมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชน โดยผู้นำสามารถจัดการทุนทางสังคม มีเครือข่ายที่เข้มแข็งเกิดจากการประสานของหลายภาคส่วน ซึ่งเป็นปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชน ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเกิดจากปัจจัยทั้งภายใน ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ หน่วยงานในชุมชน ผู้นำ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน และปัจจัยภายนอก ได้แก่ หน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับชุมชนที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทุนทางสังคม ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนส่งผลต่อวิถีการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ด้วยการพึ่งตนเอง ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคม ปัจจัยเงื่อนไขในการจัดการทุนทางสังคมคือ มิติด้านกลุ่มและเครือข่าย มิติด้านความสัมพันธ์ของคนในชุมชน มิติด้านกิจกรรมและความร่วมมือ มิติด้านข่าวสารและการสื่อสาร มิติความสมานฉันท์ทางสังคม และมิติด้านการมีอำนาจและกิจกรรมทางการเมือง และรูปแบบการจัดการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนคือ ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในการจัดการทุนทางสังคมคือ ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ ทุนธรรมชาติ ทุนการเงิน ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม เชื่อมโยงไปสู่มิติทุนทางสังคม ทั้ง 6 มิติ โดยมีกระบวนการจัดการทุนทางสังคมอย่างเป็นระบบเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนใน 6 ด้านคือ ความเข้มแข็งของชุมชน ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ การสร้างองค์ความรู้ใหม่ การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เครือข่ายความร่วมมือ และผู้นำที่มีศักยภาพ โดยเลือกชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอดำรงวิทยะจันทน์ จังหวัดกาญจนบุรี เป็นพื้นที่ศึกษา โดยใช้การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มอาชีพ และกลุ่มประชาชน จำนวน 15 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของการพรรณนาความ พบว่า การจัดการทุนทางสังคม ชุมชนบ้านหนองขาว มีความ

สอดคล้องกับองค์ประกอบในการจัดการทุนทางสังคมทั้ง 6 มิติ และสอดคล้องกับทั้ง 6 มิติ การขับเคลื่อนทุนทางสังคม

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ ทุนทางสังคม การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน วิจัยชาติพันธุ์วรรณาภิमान

Abstract

The purposes of this research were to study research aspects that related to social capital management for sustainable community development and to study social capital management for sustainable community development. According to twenty research papers consisted of thesis, dissertation and research report selected for research synthesis using Meta-ethnography found that most research papers studied in human capital, social capital, and natural capital. Most research papers studied in human capital, social capital, and natural capital. Research design were using community leaders for key informants and performed in central region of Thailand. The triangulation technique and comparative analysis were used for analyzing process. The purposes, also, were to study elements of social capital management for sustainable community development consisted of a potential leader who can manage social capital, a strong network from various organizations. There were both inside community, for instance, natural resources setting factors to encourage community participation through activities and outside community, which related to the people. The community economic management was able to guide the way of people living with self-reliance, local wisdom and cultural change in social context. Factors of social capital management for inside and outside the community development indicated that the dimension of group and network, news and communication, social harmony, authority and political activity. Moreover, model of social capital management for sustainable community development was the relationship of component in social capital management which be presented human capital, social capital, physical capital, natural capital, financial capital, and cultural capital by connecting to all dimensions. A process of systematic social capital management was divided into 6 aspects including strength of the community, being a self-reliance community, creating new body of knowledge, transforming to the next generation, having cooperative network and high-potential leaders. The qualitative observation and in-depth interview of fifteen community leaders, career community and group of people in the community, called Ban Nong Khao community, Thamuang District in Kanchanaburi Province, was analyzed by inductive inference and presented by descriptive format. It found that social capital management of Ban Nong Khao community conformed to six aspects and in accord with six dimensions of social capital management and social mobility.

Keywords: Model Development, Social Capital Management, Community Sustainable Development, Meta-Ethnography

บทนำ

การพัฒนาในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ยังคงยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฉบับก่อนหน้า เพื่อให้การพัฒนาในทุกมิติมีการบูรณาการบนทางสายกลาง มีความพอประมาณ มีเหตุผล รวมถึงมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี สอดคล้องกับภูมิสังคม การพัฒนาทุกด้าน มีคุณภาพ ทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม และระบบนิเวศน์ มีความสอดคล้อง เกื้อกูล และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มุ่งเน้นให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ปรากฏในยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ส่วนที่ 4 ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ เป็นทุนทางสังคมสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ มุ่งสร้างภูมิคุ้มกันตั้งแต่ระดับปัจเจกครอบครัวและชุมชน สามารถจัดการความเสี่ยงและปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลง มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม สำหรับการเสริมสร้างทุนทางเศรษฐกิจ (ทุนกายภาพ ทุนทางการเงิน) มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็งโดยใช้ภูมิปัญญา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ ให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างการค้าและการลงทุนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดภายในประเทศและต่างประเทศ การผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และมีการเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคต่างๆ บนพื้นฐานการพึ่งพาซึ่งกันและกัน ในส่วนการเสริมสร้างทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงด้านอาหาร การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่เป็นฐานการผลิตภาคเกษตร มุ่งสู่การเป็นเศรษฐกิจและสังคมคาร์บอนต่ำ และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การเตรียมความพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติ รวมทั้งการสร้างภูมิคุ้มกันด้านการค้าจากเงื่อนไขด้านสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการเพิ่มบทบาทไทยในเวทีประชาคมโลก

ทุนทางสังคมซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจและยอมรับมากขึ้นในปัจจุบันว่ามีส่วนสัมพันธ์กับการพัฒนาที่ยั่งยืนและคุณภาพชีวิตของประชาชน ทำให้คนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข การพัฒนาและใช้ทุนทางสังคมจึงน่าจะเป็นทางออกให้การแก้ไขปัญหาของสังคมไทย หากมีการจัดการทุนทางสังคมและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ก็จะมีส่วนช่วยให้คุณภาพชีวิตของประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีการดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ได้มีผู้ทำวิจัยเกี่ยวกับทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนไว้อย่างมาก ซึ่งเป็นการศึกษาถึงทุนทางสังคมในมิติต่างๆ แต่ยังขาดการนำเอาผลการวิจัยเหล่านั้นมาสังเคราะห์ เพื่อให้เห็นประเด็นสำคัญของการจัดการทุนทางสังคมที่สามารถนำมาพัฒนาประเทศได้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษา “การพัฒนารูปแบบการจัดการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน” ในลักษณะของการสังเคราะห์งานวิจัย (Research Synthesis) เป็นวิธีการวิจัยในอีกลักษณะหนึ่ง ที่ได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อตอบปัญหาวิจัยเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเป็นการนำข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยหลายเรื่องที่ศึกษา ปัญหาวิจัยเรื่องเดียวกันมาสรุปให้ได้เป็นคำตอบที่เป็นข้อสรุปการวิจัยที่ต้องการ ทำให้เกิดความเข้าใจ ปรากฏการณ์อย่างลุ่มลึก เกินกว่าระดับความรู้ความเข้าใจที่นักวิจัยจะได้จากงานวิจัยแต่ละเรื่อง โดยอาศัยเทคนิควิธีการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพที่เรียกว่า “การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมาน” (Meta-ethnography) ซึ่งเป็นวิธีวิทยาการวิจัยที่นักวิจัยสามารถนำมาใช้ประโยชน์ต่อการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ในศาสตร์ต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งเป็นวิธีการใหม่ที่ยังไม่มีการใช้ศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับการจัดการความรู้ทุนทางสังคม อันจะนำไปสู่การวางแผนปรับปรุงพัฒนาชุมชนด้วยทุนของชุมชนเองอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นแนวทางพัฒนาทุนทางสังคม เพื่อนำมาพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน
2. เพื่อศึกษาการจัดการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน
3. เพื่อศึกษาปัจจัยเงื่อนไขในการจัดการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนภายในและภายนอก
4. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

ทบทวนวรรณกรรม

Wasee (1999: 27) กล่าวว่า ทุนทางสังคม หมายถึง ความเป็นกลุ่มก้อนของสังคม การมีการศึกษาดี การมีวัฒนธรรม การมีความซื่อสัตย์สุจริต การมีความรับผิดชอบ ต่อส่วนรวม การมีประสิทธิภาพในการทำงาน รวมทั้งมีการเมืองและระบบราชการที่ดี

เมื่อได้ศึกษาถึงความหมายของการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน (Office of the National Economic and Social Development Board, 2005: 7) หมายถึง เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานอย่างต่อเนื่องซึ่งมนุษย์จะต้องได้รับคือ ปัจจัยสี่ และหมายถึงการสนองตอบความต้องการระดับสูง เช่น ความมั่นคง เสรีภาพ การมีงานทำ ความยั่งยืนทางสังคม จะเน้นเรื่องการส่งเสริมความสุขสมบูรณ์ของมวลชนส่วนใหญ่ เป้าหมายสำคัญคือ การรักษาคุณภาพชีวิตให้มีระดับสูงอย่างยาวนานแนวนิเวศ เน้นความยั่งยืนของการทำงานและประสิทธิภาพของระบบนิเวศเพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนทางนิเวศในระยะยาวจำเป็นต้องมีการคุ้มครองทรัพยากรทางพันธุกรรมและการอนุรักษ์ความหลากหลายทางธรรมชาติ ซึ่งเป้าหมายที่สำคัญที่สุดคือ การจัดการและการรักษาระบบนิเวศ รวมทั้งการสนับสนุนให้ชีวิตทั้งหลายอยู่รอด

การสังเคราะห์งานวิจัย (Research Synthesis) มีข้อตกลงเบื้องต้นที่สำคัญคือ งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์

แต่ละเรื่องให้ข้อค้นพบแต่ละมุมของปรากฏการณ์ที่นักวิจัยต้องการศึกษา และเมื่อนำผลการวิจัยมาสังเคราะห์รวมกัน ผลการสังเคราะห์ที่ได้รับจะมีความกว้างขวางและลุ่มลึกมากกว่าที่จะได้รับจากงานวิจัยแต่ละเรื่อง เป็นระเบียบวิธีการศึกษาตามระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์เพื่อตอบปัญหาวิจัยเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยการรวบรวมงานวิจัยเกี่ยวกับปัญหานั้นๆ มาศึกษาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติหรือวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและนำเสนอข้อสรุปอย่างมีระบบให้ได้คำตอบปัญหาวิจัยที่ต้องการ (Wirutchai, 1999: 42-45)

Meksithongkham (2004: 1-3, 8-11) กล่าวว่า การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमान อยู่บนพื้นฐาน กระบวนทัศน์เชิงตีความ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงมุมมองหรือแนวคิดมากมายของผู้สังเคราะห์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของการสังเคราะห์ โดยสะท้อนในหลายๆ วิธีการ นอกจากนั้นยังเป็นวิธีการที่ใช้ในการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นวิธีการที่มุ่งเน้นการแปลความหมายหรือการอธิบายเชิงตีความ (interpretive) มากกว่าการนำเนื้อหามารวมกันเพียงอย่างเดียว (aggregative) หรือการวิเคราะห์ (analysis) โดยพยายามให้เห็นถึงกระบวนการและผลลัพธ์ที่ได้จากกรณีศึกษาหลายๆ งานวิจัย ดังนั้นจึงเป็นวิธีการที่ต้องการความเข้าใจถึงธรรมชาติของการเปรียบเทียบ (comparison) และการแปลความ (interpretation) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमान เป็นการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงตีความ (interpretative research) โดยพยายามคงลักษณะเฉพาะ (uniqueness) และองค์รวม (holism) ของงานวิจัยเชิงคุณภาพไว้กล่าวโดยสรุป การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमान หมายถึง การสังเคราะห์งานวิจัยที่มุ่งเน้นการตีความเนื้อหาของงานวิจัยแต่ละเรื่อง แล้วนำข้อความรู้ที่ได้จากการตีความมาสรุปรวมเป็นข้อความรู้ใหม่ ซึ่งมีใช้เป็นเพียงแค่การรวมเนื้อหาของงานวิจัยหลายๆ เรื่องเข้าด้วยกันแล้วนำมาสร้างข้อสรุปรวมเท่านั้น

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาภิมาน (Meta-ethnography) ผู้วิจัยกำหนดวิธีดำเนินการวิจัยโดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง งานวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ออกเป็น 7 ขั้นตอน (Noblit & Hare, 1988: 26-29; Wirutchai, 1999: 120-121) โดยมีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเริ่มต้น ศึกษาแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสังเคราะห์ โดยขั้นตอนการศึกษาประกอบด้วย

1. การศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัย ที่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน หลังจากนั้นทำการวิเคราะห์เนื้อหาจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

2. ศึกษาวิธีการวิจัยที่ใช้วิธีวิทยาการวิจัยแบบ “การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาภิมาน” จากตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. นำผลการวิเคราะห์จากข้อ 1 และข้อ 2 มาทำการสังเคราะห์สรุปเป็นกรอบแนวคิดการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตัดสินใจเลือกงานวิจัยที่จะนำมาสังเคราะห์ โดยสืบค้นและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้ในการสังเคราะห์ มีขั้นตอนการศึกษาประกอบด้วย

1. สืบจรรยาชื่องานวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งเป็นวิทยานิพนธ์/งานวิจัย ที่ทำแล้วเสร็จในช่วงปี พ.ศ. 2552-2556 โดยศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนา

รูปแบบการจัดการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

2. รวบรวมงานวิจัยเพื่อนำมาใช้ในการสังเคราะห์ ซึ่งได้จากการสำรวจในข้อ 1

3. ตัดสินใจเลือกงานวิจัยที่มีประเด็นที่ควรค่าแก่การศึกษาและตีความ เพื่อนำมาใช้ในการสังเคราะห์จากขั้นตอนที่ 2

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นอ่านงานวิจัย โดยอ่านและทำความเข้าใจเนื้อหาสาระในงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ โดยการอ่านซ้ำๆ แต่ยังไม่ต้องมีการตีความ หรือเปรียบเทียบจุดประสงค์ของการอ่าน ทำความรู้จักและทำความเข้าใจรายละเอียดของงานวิจัยให้ทะลุปรุโปร่ง เพื่อนำมาสร้างเครื่องมือในการวิจัยคือ แบบบันทึกข้อมูลวิทยานิพนธ์/งานวิจัย

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นกำหนดกรอบแสดงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ ในขั้นนี้ผู้วิจัยทำการอ่านซ้ำๆ ในเนื้อหาของวิทยานิพนธ์/งานวิจัยอย่างละเอียดเพื่อให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาสาระของวิทยานิพนธ์/งานวิจัยทั้งหมด และกำหนดกรอบแสดงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ โดยผู้วิจัยทำการกำหนดกรอบแสดงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างงานวิจัยแต่ละเรื่องที่นำมาสังเคราะห์ โดยจับประเด็นจากข้อค้นพบของงานวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและแนวคิดการวิจัย แสดงความเกี่ยวข้องระหว่างงานวิจัยแต่ละเรื่อง โดยจับประเด็นหลัก สังกัแนวคิด วิธีการ ผลการวิจัย จากงานวิจัยแต่ละเรื่องมาเทียบเคียงกัน นอกจากนี้ยังอาจพิจารณาจากประโยค คำ วลี เพื่อหาความหมายที่เปรียบเทียบกัน รวมทั้งจัดทำตารางแสดงความเกี่ยวข้องของงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นแปลความหมาย หรือตีความเทียบเคียงระหว่างงานวิจัย โดยวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของวิทยานิพนธ์ วิเคราะห์องค์ประกอบของงานวิจัยตามหลักวิชาการวิจัยที่ดีมีคุณภาพ สรุปข้อค้นพบจากงานวิจัย ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย แปลความหมายเทียบเคียงระหว่างงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ โดยผู้วิจัย

นำผลการวิจัยแต่ละเรื่องมาทำการแปลความหมายเทียบเคียงกันระหว่างงานวิจัยตามกรอบแนวคิดการสังเคราะห์งานวิจัย โดยทำการแปลความหมายใน 3 ลักษณะคือ

1. ในกรณีที่ผลการวิจัยสอดคล้องกัน เป็นการค้นหาหรือสร้างมโนทัศน์หรือคำอุปมาอุปไมย ที่บ่งบอกว่างานวิจัยเหล่านั้นมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างไร คือการลดทอนสาระที่มีมากของงานวิจัยให้กระชับได้ความรู้ที่เป็นภาพรวม ซึ่งวิธีการแปลความเชิงสนับสนุนเป็นการสังเคราะห์งานวิจัยที่ให้ผลการศึกษาดูเหมือนว่าคล้ายๆ กันหรือเป็นสิ่งที่เดียวกันเข้าด้วยกันโดยอาศัยตรรกะคล้ายๆ กัน

2. การแปลความเชิงหักล้าง (refutational synthesis) ในกรณีที่ผลการวิจัยขัดแย้งกัน เป็นรูปแบบเฉพาะตัวสำหรับการให้เหตุผลตีความปรากฏการณ์ การหักล้างโดยความหมายคือ การโจมตี ต่อสู้กับการให้เหตุผลตีความแบบอื่นๆ ซึ่งมีเหตุผลน่าเชื่อถือ ยอมรับได้มาน้อยเพียงใดก็ได้จากความสามารถในการวิจารณ์ข้อโต้แย้งข้อค้นพบเดิมที่มีอยู่ได้อย่างชัดเจน ซึ่งอำนาจการใช้เหตุผลเชิงหักล้างเป็นศักยภาพสำคัญของบุคคลที่สะท้อนให้เห็นถึงสติปัญญาและความสามารถทางวาจากรรม (Discourse) เป็นตัวแทนถึงระบบความเชื่อและวิธีการที่บุคคลใช้ได้แย้งสิ่งต่างๆ ที่พบ และสามารถบอกถึงความมีนัยสำคัญของสิ่งที่ค้นพบอีกด้วย ทำให้สิ่งที่ค้นพบมีความหมายมากขึ้นและมีอิสระในการอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ โดยเฉพาะปรากฏการณ์ทางสังคม

3. การแปลความการสร้างกรอบการโต้แย้ง (Line-of-Argument Translations) มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างข้อสรุปที่เป็นภาพรวม (Whole) ของปรากฏการณ์ที่ศึกษา เช่น สังคม องค์กร วัฒนธรรม โดยอาศัยการเลือกศึกษาสังเคราะห์จากบางส่วนของงานวิจัยและใช้เป็นแนวทางไปสู่การสรุปอ้างอิงผลงานวิจัยอื่นๆ ที่ศึกษาในปัญหาเดียวกัน ซึ่งลักษณะแนวความคิดคล้ายกับการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งความสนใจไปสู่การสร้างทฤษฎีฐานราก Grounded Theory (Urquhart, 2013)

ขั้นตอนที่ 6 ขั้นสังเคราะห์การแปลความหมาย โดยผู้วิจัยนำผลการแปลความหมายเทียบเคียงกันมาสังเคราะห์ในลักษณะของการสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) เพื่อให้ได้ข้อความรู้ที่เป็นภาพรวมของงานวิจัยทุกเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 7 ขั้นสรุปและรายงานผลการสังเคราะห์ โดยผู้วิจัยดำเนินการสรุปและเขียนรายงานการวิจัยผ่านกระบวนการตรวจสอบความสมบูรณ์ถูกต้องและการวิเคราะห์ความโยงใยของปรากฏการณ์ เพื่อสร้างข้อสรุปแบบอุปมาน โดยใช้หลักฐานสนับสนุนข้อค้นพบของงานวิจัย ประกอบด้วยข้อเขียนหรือคำกล่าวของบุคคลพฤติกรรมที่ได้จากการสังเกต หลักฐานทางประวัติศาสตร์ และเหตุการณ์สำคัญๆ เป็นต้น จากชุมชนซึ่งมีวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยเลือกชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่คือ ผู้วิจัยมีความสัมพันธ์กับชุมชนซึ่งเป็นเครือข่ายของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) สามารถเข้าถึงข้อมูลและเห็นว่าเป็นชุมชนที่มีการพัฒนาโดยใช้ทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ประกอบด้วยทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ ทุนธรรมชาติ ทุนการเงิน และทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยสามารถนำมาเป็นกลุ่มเป้าหมายได้

ผลการวิจัย

ผลการสังเคราะห์การแปลความหมายของการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมานเกี่ยวกับการจัดการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ประกอบด้วยผลการสังเคราะห์การแปลความเทียบกลับไปกลับมา (reciprocal translations) ผลการสังเคราะห์การแปลความเชิงหักล้าง (refutational synthesis) และผลการสังเคราะห์การแปลความเพื่อเสนอประเด็นการโต้แย้ง (lines-of argument synthesis) โดยมีรายละเอียดของผลการสังเคราะห์ ดังนี้

1. แนวคิดพื้นฐานในการจัดการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้คนในชุมชน ผู้นำชุมชน หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนที่สามารถนำเอาทุนทางสังคมมาพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน มีความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการทุนทางสังคมตามแนวคิดพื้นฐาน 7 ประการ มีดังนี้ 1) สร้างความตระหนัก เพื่อให้คนในชุมชนเริ่มคิดที่จะพัฒนาชุมชนร่วมกัน 2) ค้นหาศักยภาพและทุนทางสังคมในชุมชน ซึ่งเป็นฐานเพื่อการพัฒนาชุมชนที่มีอยู่ในชุมชน บนพื้นฐานของความไว้วางใจ เชื่อใจ สายใยแห่งความผูกพันและวัฒนธรรมที่ฝังมาตลอดจนการมีองค์ความรู้และภูมิปัญญา 3) สร้างผู้นำหรือแกนนำเพิ่มขึ้น เพื่อทดแทนผู้นำรุ่นเก่าและเป็นการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนรุ่นใหม่ 4) ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อสนับสนุนด้านวิชาการ และงบประมาณ แสดงความสามัคคีที่ทำให้ทุกภาคส่วนและคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกันทำงานพัฒนาชุมชน ทั้งภาครัฐ ท้องถิ่น ภาคเอกชน และประชาสังคม 5) ลงมือทำอย่างมีส่วนร่วม การระดมสรรพกำลังให้เข้ามามีส่วนร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ 6) ติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อควบคุมการปฏิบัติงานให้สามารถดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ตามขั้นตอนต่างๆ ที่วางไว้ 7) มีการขยายผลเป็นการขยายผลในการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ เช่น การพัฒนาต่อยอดทางภูมิปัญญาในด้านอื่นๆ การถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่ครอบครัวอื่นๆ หรือชุมชนอื่นๆ

2. องค์ประกอบของทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 1) ด้านทุนมนุษย์ (Human Capital) ความสามารถหลายๆ อย่างที่อยู่ในคนในชุมชน ทั้งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด หรือเกิดจากการสะสมเรียนรู้เป็นคุณลักษณะต่างๆ รวมถึงความสามารถที่มีอยู่ในตัวคน โดยใช้ศักยภาพความรู้ความสามารถหรือสมรรถนะที่ตัวเองมีอยู่วางแผน จัดการ ประสานความร่วมมือ และพัฒนาทุนทางสังคมด้านอื่นๆ ของชุมชนได้ 2) ด้านทุนสังคม (Social Capital) เป็นการขยายศักยภาพด้านความ

สัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม รวมถึงเครือข่ายในหมู่เครือญาติ และเพื่อนสนิท เครือข่ายในองค์กร เครือข่ายในทางวิชาชีพ เครือข่ายภาคประชาชน ภาคประชาสังคมที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน 3) ด้านทุนกายภาพ (Physical Capital) เป็นสิ่งที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกต่อการดำเนินชีวิต หรือเป็นปัจจัยพื้นฐานในการผลิตที่สนับสนุนการดำรงชีพและเป็นปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชน 4) ด้านทุนธรรมชาติ (Natural Capital) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติทั้งที่ใช้แล้วหมดไป เกิดใหม่ทดแทนได้ หรือมีปริมาณไม่หมดสิ้น เป็นปัจจัยในการผลิตสินค้าและบริการ เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ 5) ด้านทุนการเงิน (Financial Capital) ทรัพยากรที่เป็นตัวเงินตราหรือวัตถุซึ่งมีมูลค่า ใช้แลกเปลี่ยนเพื่อใช้จ่ายตามความจำเป็น เพื่อเป็นเงินสดสำรองไว้มากู้เงิน เพื่อเป็นการสะสมมูลค่ารวมถึงโอกาสทางการเงินที่คนในชุมชนใช้เพื่อการดำรงชีพ 6) ด้านทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม (Cultural Capital) เป็นวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์ของคนในชุมชน โดยมีพื้นฐานจากปัจจัยแวดล้อมต่างๆ นำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาและการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมตามกาลเวลา

3. มิติทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน คือ 1) มิติกลุ่มและเครือข่าย (Groups and Networks) ทำให้เกิดการรวมกันของระดับบุคคลมาเป็นกลุ่มองค์กรชุมชน มีการทำงาน/ติดต่อกับเครือข่ายนอกหมู่บ้าน การให้ความช่วยเหลือจากเครือญาติ เพื่อนบ้าน เมื่อมีปัญหาต่างๆ เป็นต้น 2) มิติความไว้วางใจและความเป็นอันหนึ่งเดียวกัน (Trust and Solidarity) เพื่อเป็นพลังในการขับเคลื่อนกิจกรรม เช่น ความไว้วางใจที่มีต่อพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน เพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการ การมีความจริงใจต่อกันของคนในหมู่บ้าน 3) มิติกิจกรรมและความร่วมมือ (Collective Action and Cooperation) แสดงให้เห็นว่า กฎเกณฑ์หรือบรรทัดฐานของสังคมได้รับการยอมรับและเกิดความร่วมมือ ประสานจิตใจ ความสามารถ และกำลังงานในเวลาเดียวกัน เพื่อให้

บรรลุดูมุ่งหมายเดียวกันด้วย 4) มิติด้านข่าวสารและการสื่อสาร (Information and Communication) ชุมชนได้รับข่าวสารจากเสียงตามสายในหมู่บ้าน/ชุมชน ข่าวสารจากวิทยุ ข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ มีความไว้วางใจต่อข้อมูลจากสื่อของรัฐ มีความไว้วางใจต่อข้อมูลจากสื่อของเอกชน มีความไว้วางใจต่อสื่อมนุษย์ เป็นต้น 5) มิติความสมานฉันท์ทางสังคม (Social Cohesion and Inclusion) การอยู่ร่วมกันในสังคมและไม่มีความขัดแย้งรุนแรง การยอมรับด้านความแตกต่างและหลากหลาย สามารถอยู่ร่วมกันด้วยความปรองดองและสงบสุข 6) มิติด้านกิจกรรมทางการเมือง (Empowerment and Political Action) มีความยั่งยืนของการเมืองทุกระดับ มีทัศนคติต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นจากระบบทางการเมือง คนในชุมชนไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง มีการแสดงออกและกล้าออกความคิดเห็นทางการเมือง

4. ผลการตรวจสอบตามมิติทุนทางสังคมคือ มิติด้านกลุ่มและเครือข่าย มิติด้านความไว้วางใจและความเป็นอันหนึ่งอันเดียว มิติด้านกิจกรรมและความร่วมมือ มิติด้านข่าวสารและการสื่อสาร มิติด้านการรวมกลุ่มทางสังคมและการผนวกเข้าร่วม และมิติด้านการมีอำนาจและกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งชุมชนบ้านหนองขาวได้มีการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนตามที่กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (Ministry of Social Development and Human Resources, 2005: 7-25) ได้ศึกษาเพื่อกำหนดตัวชี้วัดทุนทางสังคมที่ทำให้เกิดการพัฒนาคูณภาพชีวิต ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

4.1 มิติกลุ่มและเครือข่าย (Groups and Networks) ทำให้เกิดการรวมกันของระดับบุคคลมาเป็นกลุ่ม เกิดการรวมพลัง เช่น กลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพ กองทุนหมู่บ้าน ธนาคารหมู่บ้าน กลุ่มอาสาสมัคร กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มองค์กรชุมชน มีการทำงาน/ติดต่อกับเครือข่ายนอกหมู่บ้าน การให้ความช่วยเหลือจากเครือข่ายเพื่อนบ้าน เมื่อมีปัญหาต่างๆ เป็นต้น

4.2 มิติความไว้วางใจและความเป็นอันหนึ่ง

เดียวกัน (Trust and Solidarity) เพื่อเป็นพลังในการขับเคลื่อนกิจกรรม เช่น การมีความจริงใจของคนในหมู่บ้าน ความไว้วางใจที่ท่านมีต่อพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน เพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการ การให้ความร่วมมือโดยสละเงิน เวลา แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ การร่วมแรงร่วมใจกันแก้ไข ปัญหาของคนในชุมชนอื่นๆ เป็นต้น

4.3 มิติกิจกรรมและความร่วมมือ (Collective Action and Cooperation) แสดงให้เห็นว่ากฎเกณฑ์หรือบรรทัดฐานของสังคมได้รับการยอมรับและเกิดความร่วมมือ เช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน การแสดงความคิดเห็นต่อการร่วมแรงร่วมใจกันแก้ไข ปัญหาของคนในชุมชน

4.4 มิติด้านข่าวสารและการสื่อสาร (Information and Communication) เช่น คนในชุมชนได้รับข่าวสารจากเสียงตามสายในหมู่บ้าน/ชุมชน ข่าวสารจากวิทยุ ข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ มีความไว้วางใจต่อข้อมูลจากสื่อของรัฐ มีความไว้วางใจต่อข้อมูลจากสื่อของเอกชน มีความไว้วางใจต่อสื่อมนุษย์ เป็นต้น

4.5 มิติความสมานฉันท์ทางสังคม (Social Cohesion and Inclusion) การอยู่ร่วมกันในสังคมและความขัดแย้งรุนแรง เป็นการแสดงให้เห็นถึงการยอมรับด้านความแตกต่างและหลากหลาย เช่น ความแตกต่างของสมาชิกกลุ่มในฐานะทางการเงิน/ความร่ำรวย ความแตกต่างของสมาชิกกลุ่มในด้านสถานภาพทางสังคม/ตำแหน่งหน้าที่ ความแตกต่างของสมาชิกกลุ่มในการถือครองที่ดิน ความแตกต่างของสมาชิกกลุ่มในการมีวัตถุประสงค์ของและเครื่องอำนวยความสะดวก ความแตกต่างของสมาชิกกลุ่มในการอยู่อาศัย ความเป็นกันเอง ความแตกต่างของสมาชิกกลุ่มในด้านศาสนา เป็นต้น ไม่ทำให้คนในหมู่บ้านขัดแย้งกัน สามารถอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข

4.6 มิติด้านการมีอำนาจ และกิจกรรมทางการเมือง (Empowerment and Political Action) การพัฒนาทางการเมืองโดยกระบวนการประชาธิปไตย

ที่สำคัญที่สุดคือ การเมืองภาคประชาชนหรือการเมืองภาคพลเมืองทั้งที่ไม่เข้าใจและเข้าใจไม่ตรงกันที่ส่งผลต่อปัญหาความขัดแย้งรุนแรง จนสังคมเรียกร้องหาการปรองดองสมานฉันท์ สงบสุข และยั่งยืนของการเมืองทุกระดับ ชุมชนบ้านหนองขาวตระหนักดีว่า การปกครองท้องถิ่นที่เป็นรากฐานสำคัญของประชาธิปไตยระดับชาติ มีวัฒนธรรมทางการเมืองที่ต้องสอดคล้องกับวัฒนธรรมประชาธิปไตยซึ่งหมายถึงการหล่อหลอมมาตั้งแต่ความรู้ ความเข้าใจ อุดมการณ์ ความเชื่อ ค่านิยม ทักษะและพฤติกรรมที่ต้องเหมาะสม เอื้อต่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง และเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทางการเมือง โดยใช้องค์ความรู้ด้านการสร้างวัฒนธรรมและพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่มุ่งเน้นไปที่ระบบมากเกินไปจนลืมนึกถึงพัฒนาการทางการเมืองที่ต้องควบคู่กันไป ชุมชนบ้านหนองขาวจึงมีความเป็นอิสระในการตัดสินใจ กำหนดการดำเนินชีวิตของตนเอง การตระหนักให้ความสำคัญของตัวเอง ชุมชน และสังคม เช่น มีทัศนคติต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นจากระบบทางการเมือง สามารถปรับปรุงวิถีชีวิตของชุมชนและสังคมได้ คนในชุมชนไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง มีการแสดงออกและกล้าออกความคิดเห็นทางการเมือง

จากการศึกษารูปแบบทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนของหมู่บ้านหนองขาว อำเภอดำรงวิทยะ จ.พิจิตร กาญจนบุรี พบว่า มีความสอดคล้องกับการศึกษา เรื่อง การพัฒนารูปแบบทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนข้างต้น โดยหมู่บ้านหนองขาว มีการจัดการทุนทางสังคมทั้ง 6 ด้าน คือ 1) ทุนมนุษย์ 2) ทุนสังคม 3) ทุนกายภาพ 4) ทุนธรรมชาติ 5) ทุนการเงิน และ 6) ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม เชื่อมโยงไปสู่มิติทุนทางสังคม ทั้ง 6 มิติ เพื่อการพัฒนาชุมชนบ้านหนองขาว โดยคนในชุมชนมีบทบาทหลักในการพัฒนาชุมชนของตนเอง เพื่อให้ชุมชนพัฒนาในทุกมิติทั้งด้านประกอบด้วย 1) มิติกลุ่มและเครือข่าย 2) มิติความไว้วางใจและความเป็นอันหนึ่งเดียวกัน 3) มิติกิจกรรมความร่วมมือและการมีส่วนร่วมภายในชุมชน 4) มิติด้านข่าวสาร

และการสื่อสาร 5) มิติความสมานฉันท์ทางสังคมการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข 6) มิติด้านการมีอำนาจและกิจกรรมทางการเมือง มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ในชุมชน โดยมีกระบวนการจัดการทุนทางสังคมอย่างเป็นระบบเป็นตัวกลางในการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนใน 6 ด้าน คือ 1) ความเข้มแข็งของชุมชน 2) ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ 3) การสร้างองค์ความรู้ใหม่ 4) การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น 5) เครือข่ายความร่วมมือ และ 6) ผู้นำที่มีศักยภาพในการจัดการทุนทางสังคมสามารถรักษาสอดคล้องภาพพระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ อันเป็นพื้นฐานของความสัมพันธ์ที่จะทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

บ้านหนองขาวมีจุดเด่นในการจัดการทุนทางสังคมทั้งทุนทางสังคมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านมีทั้งลักษณะที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม ทั้งทางด้านเกษตรกรรม หัตถกรรม สุขภาพ ภูมิปัญญาบ้านหนองขาวมีรูปแบบที่หลากหลาย แต่ในความหลากหลายนั้นมีจุดร่วมกันอยู่อย่างหนึ่งคือ คุณค่าที่อยู่ในปัญญานั้นๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่เปี่ยมนามธรรม โดยเฉพาะโลกทัศน์ ชีวทัศน์ของผู้คนและชุมชน เช่น คุณค่าของธรรมชาติและที่อยู่ร่วมกันในชุมชน การพึ่งตนเอง และการพึ่งพาอาศัยกัน เป็นต้น โดยรูปแบบหรือวิธีการจัดการทุนทางสังคมจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามสภาวการณ์ของสังคม ด้วยเหตุนี้การจัดการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนของบ้านหนองขาว จึงมุ่งไปสู่รูปแบบหรือวิธีการจัดการที่สอดคล้องกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปขณะเดียวกันก็พยายามที่จะรักษาหรือคงคุณค่าเดิมไว้ให้มากที่สุด โดยให้ความสำคัญต่อจิตวิญญาณ และรากเหง้าของตนเอง เป็นพื้นฐานในการพัฒนาชุมชนเพื่อสร้างคุณภาพแก่ชีวิตชุมชน และธรรมชาติให้เกิดเป็นการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนต่อไป

5. ปัจจัยและเงื่อนไขในการพัฒนารูปแบบการจัดการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

ปัจจัยที่สนับสนุนให้การดำเนินงานของการจัดการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนประสบ

ความสำเร็จจากมูลเหตุต่างๆ ที่ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มของชุมชนแล้ว ยังมีปัจจัยต่างๆ ที่สนับสนุนให้การดำเนินงานของกลุ่มประสบความสำเร็จ ได้แก่ 1) ปัจจัยภายในมีองค์ประกอบที่สำคัญที่มีอยู่ในชุมชน เช่น ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น ผู้นำชุมชน หรือหน่วยงานที่มีอยู่ในชุมชน ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน ได้แก่ ผู้นำ คณะกรรมการสมาชิกของกลุ่ม เป็นเงื่อนไขในการพัฒนาชุมชนที่สำคัญ 2) ปัจจัยภายนอก หมายถึง หน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับชุมชน อาจจะเป็นหน่วยงานราชการหรือหน่วยงานเอกชน การประสานเครือข่ายด้านการพัฒนาคุณภาพสินค้าและการตลาด กระแสการเปลี่ยนแปลง เป็นต้น

อภิปรายผล

ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในการจัดการทุนทางสังคม ประกอบด้วยทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ ทุนธรรมชาติ ทุนการเงิน และทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม เชื่อมโยงไปสู่มิติทุนทางสังคมคือ มิติด้านกลุ่มและเครือข่าย มิติด้านความไว้วางใจและความเป็นอันหนึ่งอันเดียว มิติด้านกิจกรรมและความร่วมมือ มิติด้านข่าวสารและการสื่อสาร มิติด้านการรวมกลุ่มทางสังคมและการผนวกเข้าร่วม และมิติด้านการมีอำนาจและกิจกรรมทางการเมือง โดยมีกระบวนการจัดการทุนทางสังคมอย่างเป็นระบบเป็นตัวกลางในการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนใน 6 ด้านคือ ความเข้มแข็งของชุมชน ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ มีการสร้างองค์ความรู้ใหม่ มีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เกิดเครือข่ายความร่วมมือ และมีผู้นำที่มีศักยภาพ ซึ่งสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และศาสตร์พระราชาต่างๆ ซึ่งเป็น “กรอบแนวคิดหลัก” สำหรับการวางยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี การจัดทำแผนปฏิรูปประเทศไทย การน้อมนำ “ศาสตร์พระราชา” ไปประยุกต์ใช้จนประสบผลสำเร็จ โดยเฉพาะเรื่อง “การระเบิดจากข้างใน” และการรวมกลุ่มสร้างพลังในชุมชนของตน เรียกว่า “พลังประชารัฐ” ในปัจจุบันมีการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน และปฏิบัติตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ยึดหลักพอเพียง ความพอประมาณในการประกอบอาชีพ สร้างรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชน และตามที่ Suktam (2013: 521-522) ได้ศึกษาการพัฒนาทุนมนุษย์วิถีพุทธในยุคโลกาภิวัตน์ พบว่า แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรม เป็นแนวคิดที่สามารถผลักดันให้ทุนมนุษย์ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทุนทางสังคมถือเป็นทุนสำคัญที่เสริมสร้างวิถีชีวิตที่ดีงามของคนในสังคมและสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการปกครองของประเทศมาช้านาน โดยเฉพาะการแก้ปัญหาและฟื้นฟูให้คนไทยและสังคมไทยกลับมาดำรงสถานะเดิมได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Yenbamroong (2015: 15) ได้ศึกษาทุนทางสังคมกับการพัฒนาเมืองยะลา พบว่า เมืองยะลามีการพัฒนาขับเคลื่อนเมืองอย่างต่อเนื่อง แม้อยู่ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบ โดยมีปัจจัยทุนการพัฒนาเมืองหลากหลาย แต่ “ทุน” อย่างหนึ่งที่ขาดไม่ได้ในการพัฒนาเมืองยะลา คือ “ทุนทางสังคม” เป็นทุนในลักษณะที่เป็นนามธรรม จับต้องไม่ได้ และไม่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่า แต่ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น และสิ่งที่อยู่ในทุนนี้ กลับก่อให้เกิดพลังบางอย่างที่ยึดคนให้เป็นหนึ่งเดียวกันมากขึ้น และกลายเป็นจุดแข็งของการพัฒนาเมือง และ Areekul (2013: 277-278) กล่าวว่า เป็นทุนทางสังคมที่ถูกกล่าวถึงคู่กันเสมอ เพราะวิถีการดำเนินชีวิตหรือวัฒนธรรมของคนในสังคมไทยนั้น ต้องใช้ความรู้ ทักษะ ความเชื่อหรือภูมิปัญญาไทย สอดแทรกกันกับเทคโนโลยีต่างๆ ในการพัฒนาชุมชน จะช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

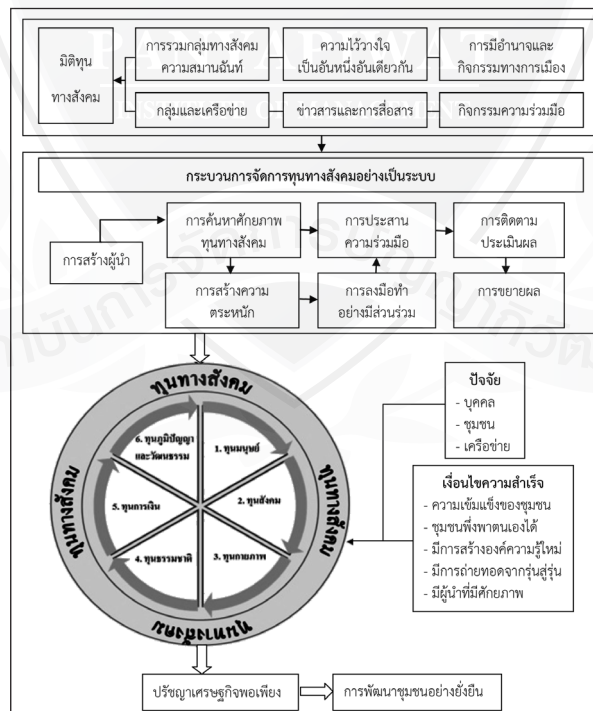
สรุปผล

รูปแบบการจัดการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนคือ ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในการจัดการทุนทางสังคม ประกอบด้วยทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ ทุนธรรมชาติ ทุนการเงิน และทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม เชื่อมโยงไปสู่มิติทุนทางสังคมคือ มิติด้านกลุ่มและเครือข่ายความสัมพันธ์ มิติด้านความไว้วางใจ

และความเป็นอันหนึ่งอันเดียว มิติด้านกิจกรรมและความร่วมมือ มิติด้านข่าวสารและการสื่อสาร มิติด้านการรวมกลุ่มทางสังคมและการผนวกเข้าร่วม และมีมิติด้านการมีอำนาจและกิจกรรมทางการเมือง โดยมีกระบวนการจัดการทุนทางสังคมอย่างเป็นระบบเป็นตัวกลางในการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนใน 6 ด้านคือ ความเข้มแข็งของชุมชน ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ มีการสร้างองค์ความรู้ใหม่ มีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นเกิดเครือข่ายความร่วมมือ และมีผู้นำที่มีศักยภาพและการตรวจสอบรูปแบบการจัดการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนด้วยการศึกษาชุมชนกรณีศึกษา ชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี สรุปได้ว่า การจัดการทุนทางสังคมชุมชนบ้านหนองขาว มีความสอดคล้องกับองค์ประกอบในการจัดการทุนทางสังคมทั้ง 6 ด้าน และสอดคล้องกับทั้ง 6 มิติทุนทางสังคม นอกนั้นพบว่า หน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการนำการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนา

ชุมชนอย่างยั่งยืนมาออกแบบเป็นนโยบายเพื่อการพัฒนา ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานพัฒนาชุมชนระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และกรมพัฒนาชุมชนสามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนได้อย่างถูกต้องและครอบคลุมกับหลักการพัฒนายั่งยืน ด้วยกระบวนการดำเนินงานที่เน้นหลักการและทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ จึงควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำรูปแบบการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนนี้ไปใช้แก้ไขปัญหาชุมชนที่ไม่ยั่งยืนอื่นๆ ต่อไป

เงื่อนไขความสำเร็จของการใช้รูปแบบทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ได้แก่ ใช้หลักปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง หลักการทำงานไม่พึ่งพิงหน่วยงานภายนอก มีความพร้อม และความตั้งใจที่จะพึ่งตนเองก่อนรับการสนับสนุนทางสังคม ผู้วิจัยได้พัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการทุนทางสังคมเพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ดังภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน
ที่มา: ผู้วิจัย

References

- Areekul, C. (2013). *Model Development for Strengthening Social Capital for Being a Sustainable Lifelong Learning Society*. Doctoral dissertation, Department of Non-Formal Education, Faculty of Education, Chulalongkorn University. [in Thai]
- Kaewmeesee, B. (2002). *The Roles of Executive Leadership*. Master's thesis, Chulalongkorn University, Graduate School. [in Thai]
- Keeves, J. P. (1988). *Educational Research, and Methodology, and Measurement*. Oxford: Pergamon Press.
- Meksithongkham, B. (2004). *A Meta-Ethnography Research on Community Participation in Educational Management*. Master's thesis, Faculty of Education, Chulalongkorn University. [in Thai]
- Ministry of Social Development and Human Resources. (2005). *The Study of Standardization and Human Security Indicators*. Bangkok: Office of Social Development and Human Security. [in Thai]
- Noblit, G. W. & Hare, R. D. (1988). *Meta-Ethnography: Synthesizing Qualitative Approaches*. Boston: Sage Publication.
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2005). *Social Capital for Citizen*. Bangkok: 21 Century. [in Thai]
- Puang-ngam, K. (2008). *Community and Local Self Governance*. Bangkok: Thammasat University. [in Thai]
- Settapanich, S. (2001). *A Proposed Model of Total Quality Management for Private General Education Schools*. Master's thesis, Educational Administration, Faculty of Education, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University. [in Thai]
- Suktam, W. (2013). *Buddhist Approach to Human Capital Development in the Age of Globalization*. Doctoral dissertation, Public Administration Program, Walailak University under the Royal Patronage. [in Thai]
- Urquhart, C. (2013). *Grounded Theory for Qualitative Research: Practical Guide*. London: Sage Publications.
- Wasee, P. (1999). *National Strategy for Economic Strength, Society and Morals* (2nd ed.). Bangkok: Moh-chao-Ban Publishing. [in Thai]
- Wasee, P. (1999). *Sufficiency Economy and Civil Society*. Bangkok: Pimdee Publications. [in Thai]
- Wirutchai, N. (1999). *Meta-Analysis*. Bangkok: Faculty of Education, Chulalongkorn University. [in Thai]
- Yenbamroong, N. (2015). *Social Capital with Yala Provincial Development*. Bangkok: Center of Megacity and City Studies, Rangsit University. [in Thai]

Name and Surname: Phrapalad Prapoj Yusamran

Highest Education: Ph.D. (Development Education),
Silpakorn University

University or Agency: Silpakorn University

Field of Expertise: Folk Museum / Social Capital Management

Address: Watsamrong, Nakhon Chai Si, Nakhon Pathom 73120

Name and Surname: Ratchadaporn Ketanon Neawheangtham

Highest Education: Ph.D. (Development Education),
Silpakorn University

University or Agency: Silpakorn University

Field of Expertise: Local Wisdom Management

Address: Faculty of Education, Silpakorn University, Nakhon Pathom
73000

PANYAPIWAT
INSTITUTE OF MANAGEMENT

สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์